



2022-05-31

Region Gävleborg

Diarienummer KKN 2020/273

## Remissyttrande över Kulturplan Gävleborg 2023–2026 Ett engagerat konst- och kulturliv för hållbar utveckling

---

Ideell kulturallians är en samarbetsorganisation för den ideella kultursektorns riksorganisationer på kulturområdet. Ideell kulturallians företräder 20 medlemsorganisationer som i sin tur har över en miljon medlemmar, där verksamheten till stor del bedrivs ideellt.

Våra medlemmar är ABF, Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam), Ax – Kulturorganisationer i samverkan, BILDA, Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets hus och Parker, Folkuniversitetet, Folkrorelsernas konstfrämjande, Ibn Rushd, MAIS, Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet (NBV), Riksteatern, Riksskådebanan, Sensus studieförbund, SIOS – etniska organisationer i Sverige, Riksförbundet Sveriges konstföreningar, Sveriges Hembygdsförbund, Studieförbundet, Studieförbundet Vuxenskolan och Våra gårdar.

Vi välkomnar Region Gävleborg nya kulturplan som lyfter många viktiga aspekter av kulturlivet och bärs fram av positiva mål och visioner.

Våra synpunkter och förslag handlar framför allt om förtydliganden och kompletteringar.

Kontaktpersoner på Ideell Kulturallians

Gunnar Ardelius, verksamhetschef [gunnar.adelius@ideellkultur.se](mailto:gunnar.adelius@ideellkultur.se)

Tel 073-9540115

Anna Livion Ingvarsson, kulturpolitisk sekreterare [anna.livion.ingvarsson@ideellkultur.se](mailto:anna.livion.ingvarsson@ideellkultur.se)

Tel 0739-788666

## Sammanfattning

- Vi ställer oss bakom de mål och ambitioner som kulturplanen för fram, och vi hoppas att de kommer att följas upp och leda till utveckling av Gävleborgs kulturliv.
- Vi föreslår att Region Gävleborg inrättar ett återstartsstöd för idéburna kulturorganisationer.
- Vi föreslår att Region Gävleborg som en del av sin omvärldsbevakning gör en inventering och genomlysning av idéburen sektor i Gävleborg.
- Vi förslår genomgående att samverkan med idéburen kultursektor stärks inom samtliga verksamhetsområden för att främja kulturell fördjupning och utveckling, samt ökat deltagande och förankring i kulturlivet runt om i Gävleborg.
- Vi föreslår att Region Gävleborg satsar på långsiktiga generella bidrag för att stärka den idéburna sektorn.

## Kulturplanen – skarpa ambitioner eller fluff?

Kulturplan Gävleborg 2023–2026 har en hög ambitionsnivå. Den har en bra struktur. Vi uppskattar och ställer oss i stora drag bakom de mål som ställs upp. Men texten är svårtillgänglig och mångordig, det är inte alltid lätt att förstå vad den syftar på. För den som har tid att läsa noga och analysera texten går det an. Men för exempelvis små föreningar inom idéburen sektor som gör detta på sin fritid, kan textmassan uppfattas som lång och otillgänglig. Det innebär att många avstår från att lämna remissvar trots att innehållet angår dem.

Detta är Gävleborgs fjärde kulturplan, och vi ställer oss också frågande till hur planen efterlevs i praktiken, framför på områden som har betydelse för idéburen sektor.

Även förra upplagan av kulturplanen lyfte fram idéburen sektor på flera ställen. Precis som i den aktuella remissversionen, finns där flera viktiga formuleringar som talar om idéburen sektor som en resurs, exempelvis: *Det är viktigt att se föreningslivet som en resurs för länets kulturliv, med en mångfald av arrangörsföreningar, hembygds-, hemslöjds- och bygdegårdsföreningar och folkbildningsaktörer.* På flera ställen, både i den tidigare kulturplanen och i remissversionen av den nya kulturplanen, lyfts vikten av ”samspel”, ”samråd” och ”samverkan” med arrangörer och andra aktörer inom idéburen sektor.

Men frågan är om dessa skrivningar i tidigare upplagor av kulturplanen har fått någon praktisk betydelse. Olika typer av idéburna organisationer har lyft frågan med oss. Exempelvis har länets konstföreningar inte märkt av någon vilja till samverkan från regionens förvaltning eller aktörer med regionalt uppdrag. Tvärtom har konstföreningarnas initiativ till samverkan avböjts. Om kulturplanen inte följs upp och leder till utveckling, väcker det frågor om kulturplanen är mångordigt fluff utan betydelse i praktiken.

Som vi skrev tidigare är ambitionsnivån hög och vi ställer oss bakom de mål som ställs upp. Vi hoppas därför att Region Gävleborg denna gång ser kulturplanen som allvarligt menad, med skarpa ambitioner som ska följas upp och genomföras under kulturplanperioden.

## Återstart efter pandemin

Den idéburna sektorns verksamhet har drabbats hårt av pandemin. Det kommer att ta lång tid att ta igen vad man förlorat och viktiga verksamheter riskerar att slås ut. Analys av det aktuella läget och

satsningar för att stötta den idéburna sektorns nyorientering och återstart efter pandemin saknas helt i kulturplanen.

Vi föreslår att kulturplanen kompletteras med en skrivning om det aktuella läget efter pandemin samt en satsning på återstartsstöd till de idéburna organisationerna.

*Nedan följer kommentarer, synpunkter och frågor som hänvisar till texten under respektive rubrik i remissversionen av kulturplanen.*

## **Samspel med länets kommuner, civilsamhälle och professionella konst- och kulturliv**

### **Civilsamhälle**

Vi uppskattar att Region Gävleborg i sin kulturplan tydligt lyfter fram den idéburna sektorns avgörande roll i det kulturella kretsloppet. Men vi invänder mot påståendet att "Föreningarna lever vidare men har svårt att rekrytera styrelseledamöter och att få yngre medlemmar engagerade i verksamheterna." Meningen grundar sig troligen på lösa antaganden och stämmer inte med verkligheten, och bör därför inte stå med i kulturplanen.

Den idéburna sektorn förändras precis som andra delar av samhället. Enskilda föreningar kan ha perioder av nedgång och uppgång, det är naturligt. Men de idéburna kulturföreningarna står starka. Aktuell forskning visar att engagemanget i idéburna sammanhang fortfarande är stort, även om det ibland tar sig andra former än tidigare. Bara i Gävleborg engagerar idéburen kultursektor tusentals personer i många föreningar. De bedriver en omfattande verksamhet. Inte minst under pandemin har föreningarna visat sin kraft. Trots krisens utmaningar har många kunnat utveckla och genomföra en angelägen verksamhet i nya former. Idéburen sektor spelar en viktig roll i kulturlivet och i sina lokalsamhällen.

Vi menar att de utmaningar som föreningarna står inför har andra orsaker:

- **Ekonomi** – lång tid av underfinansiering av sektorn har skapat stora svårigheter som nu ytterligare förvärrats av pandemin. Offentliga stöd är ofta utformade som projektstöd, vilket innebär hårdare styrning och missgynnar långsiktig utveckling.
- **Lokaler** – brist på lokaler (scener, mötesrum, replokaler, ateljéer, utställningsplatser, mm). Dessutom har lokalhållande föreningar behov av stöd till upprustning (löpande underhåll, anpassning för funktionshindrade, ljus- och ljudteknik, digitalisering, mm).
- **Bristfällig samverkan** mellan det offentliga och idéburen sektor.
- **Pandemin** – återhämtningen kommer att ta tid.

För att komma till rätta denna typ av lösa antaganden om idéburen sektor som kulturplanen ger uttryck för, skulle Region Gävleborg troligen behöva bättre kunskap och överblick över den idéburna sektorns mångfacetterade verksamhet. Bättre kunskap skulle också motverka bristfällig samverkan mellan det offentliga och idéburen sektor.

Vi föreslår att följande mening stryks "Föreningarna lever vidare men har svårt att rekrytera styrelseledamöter och att få yngre medlemmar engagerade i verksamheterna."

Vi föreslår att Region Gävleborg som en del av sin omvärldsbevakning gör en inventering och genomlysning av idéburen sektor i Gävleborg. Genomlysningen bör grunda sig på fakta och ta avstamp i aktuell forskning om idéburen sektor snarare än lösa antaganden.

## **Regionala kärnprinciper**

### Barns och ungas rätt till kultur

Vi ställer oss bakom barns och ungas rätt till kultur som en viktig princip. I beskrivningen av området nämns studieförbunden, och vi vill påminna om att även andra delar av idéburen sektorn spelar en viktig roll för barns och ungas delaktighet i kultur. Det är ofta genom idéburen sektor som barn möter kultur utanför hemmet för första gången i sitt liv. Idéburen kultur når ut till platser dit institutionerna inte når, som glesbygd eller städernas utsatta områden. Ett bra sätt att värna barns och ungas rätt till kultur, är att samverka med och stötta de organisationer som engagerar barn och unga i kulturlivet.

Vi föreslår att texten kompletteras med en skrivning om vikten av samverkan med idéburen sektor som verkar för och med barn och unga.

### Jämlikhet

Inom idéburen kultursektor finns föreningar för etniska grupper, minoritetsgrupper, kvinnogrupper och för olika språkområden, med mera. Samverkan med dessa föreningar är ett bra arbetssätt för att uppnå delaktighetsmålet.

Vi föreslår att texten kompletteras med en skrivning om vikten av samverkan med idéburen sektor.

## **Regionala prioriteringar**

### Stärkt interaktion

Vi välkomnar och ställer oss bakom ambitionen att stärka relationen mellan kultursektorns olika aktörer. Vi vill understryka att stärkt samverkan med idéburen sektor är angeläget. Vi hoppas att detta inte stannar vid vackra ord i kulturplanen, utan omsätts i praktiken.

### Vidgat deltagande

Vi välkomnar och ställer oss bakom att kultursektorn strävar efter att inkludera alla. Vidgat deltagande uppnås inte genom enkelriktad distribution av kultur, utan genom genuint utbyte. Idéburen kultursektor finns på platser där kultur annars skulle saknas, och engagerar medlemmar och publik som annars sällan tar del av kulturutbudet. Vi vill därför även här understryka vikten av stärkt samverkan med idéburen sektor för att möjliggöra ett vidgat deltagande.

## **Särskilda prioriteringar per verksamhetsområde**

### Scenkonst – teater, dans och musik

Vi vill återigen poängtera vikten av samverkan med idéburen sektor. Samverkan med föreningar för utövande scenkonstnärer, med arrangörer av scenkonst, med amatörföreningar och med föreningar som når deltagare som annars inte tar del av scenkonst.

I Gävleborg finns några av Sveriges största årligt återkommande händelser inom folkmusik och dans. Men det nämns inte i texterna under rubriken scenkonst, varken i övergripande texter eller de stycken som handlar specifikt om musik eller dans.

Vi föreslår att texten kompletteras med kommentar om folkmusik och folkdans på relevanta ställen i texten.

Vi föreslår att en punkt läggs till de särskilda prioriteringarna

- Förstärka samverkan med idéburen sektor för att utveckla scenkonsten och engagera nya deltagare i scenkonst.

### Kulturarv och kulturmiljö

Under rubriken kulturarv och kulturmiljö beskrivs nu endast det materiella kulturarvet, det vill säga verksamhet som handlar om miljöer, byggnader och föremål. Men det saknas resonemang om immateriellt kulturarv i kulturplanen. Vi menar att det materiella kulturarvet hänger i luften om man inte samtidigt tar vara på det immateriella kulturarvet. Många föreningar inom idéburen sektor samlas kring olika sätt att utöva kulturarv i form av hantverk, slöjd, musik, dans, lajvkultur, matlagning, högtidsfirande, med mera. Samverkan med dessa föreningar skulle stärka kulturarvsverksamheten som helhet.

Digitaliseringen har inneburit en revolution för våra möjligheter att minnas. Flera föreningar inom kulturarvsområdet i Gävleborg arbetar aktivt och på ett kvalificerat sätt med digitalisering. De har goda erfarenheter som är viktiga att ta till vara och samverka med. Det finns också stora behov av stöd till utbildning och teknikinköp för fortsatt digital utveckling.

Vi föreslår att texten skrivs om så att begreppet "kulturarv" även omfattar det immateriella kulturarvet.

Vi föreslår att två punkter läggs till de särskilda prioriteringarna

- Förstärka samverkan med idéburen kultursektor för att utveckla kulturarvsarbetet och engagera nya deltagare i regionen.
- Främja arbetet med digitalisering inom kulturarv genom samverkan med idéburen kultursektor, erfarenhetsutbyten och stöd till utbildning samt inköp av digitaliseringstjänster och teknik.

### Litteratur

Inom detta område gör studieförbunden stora insatser och tar ett stort ansvar, men de är inte utpekade i texten (eventuellt ryms de inom "civilsamhället"). Fördjupad samverkan med studieförbunden, minoritetsspråkföreningar och etniska föreningar skulle vara ett bra sätt att utveckla verksamhetsområdet inom litteratur och språk.

Vi föreslår att en punkt läggs till de särskilda prioriteringarna

- Förstärka samverkan med idéburen sektor för verksamhet inom litteratur och språk

### Bild- och formkonst och slöjd

Gävleborg är en stark region inom såväl bildkonst som slöjd. I kulturplanen skulle bild och form respektive hantverk och slöjd förtjäna var sin rubrik. Nu slås verksamheter samman trots att de har olika förutsättningar, möjligheter och utvecklingsområden. Det medför att kulturplanen blir otydlig.

Inom idéburen sektor finns organisationer både för utövande konstnärer och slöjdare. Det finns föreningar som arrangerar publik verksamhet som kurser, utställningar, resor, föreläsningar, med mera. Det finns ett stort behov av utställningslokaler och ateljéer. Det saknas också fria medel att söka för konstprojekt som inte är lika hårt styrda som förvaltningens egna projekt. I dagsläget saknar föreningarna samarbete och samverkan med Kultur Gävleborgs verksamhetsutveckling inom konst respektive slöjd, och med de båda regionala museerna.

Vi föreslår att texten skrivs om med egna rubriker för "bild och form" respektive "hantverk och slöjd".

Vi föreslår att tre punkter läggs till de särskilda prioriteringarna.

- Förstärkt samverkan med idéburna aktörer inom bildkonst och form
- Förstärkt samverkan med idéburna aktörer inom hantverk och slöjd
- Satsning på fria medel för konstprojekt för att slå vakt om den konstnärliga friheten.
- Utredda behovet av lokaler för utställningar och ateljéer inom regionen

### Film

Digitalisering erbjuder möjlighet att visa och se film tillsammans med andra även på platser där det saknas biografier. Här är idéburen sektor avgörande för att nå framgång. Vi ställer oss bakom den särskilda prioriteringen på att främja visning och spridning av film i samverkan med länets berörda aktörer, bland annat inom digitalisering.

Vi föreslår att det i texten förtydligas att idéburen sektor ingår i begreppet "berörda aktörer".

### Crossmedia

Vi ställer oss bakom prioriteringarna. Inom det här området pågår en intensiv utveckling som berör många olika verksamheter inom idéburen sektor.

Vi föreslår att begreppen "länets kulturaktörer" och "länets arrangörsled" förtydligas så att det framgår att idéburen kultursektor i bred bemärkelse ingår i begreppet, dvs allt ifrån konstföreningar, hembygdsföreningar, lokalhållande föreningar, studieförbund till spelföreningar.

## **Region Gävleborgs övriga insatser för kultursektorn**

### **Övriga stöd**

Vi uppskattar att stöd fördelas enligt de övergripande prioriteringar som kulturplanen lägger fram. Vi vill samtidigt passa på att poängtera det svåra ekonomiska läge som många idéburna organisationer står inför. Det hänger samman med lång tids underfinansiering och ett tufft läge efter pandemin. Det är viktigt att beakta detta vid fördelning av regionalt stöd. Det kan finnas behov av att se över strukturer – exempelvis de strukturer traditionellt styr vad som bekostas av kommunerna och vad som är en regional angelägenhet. Generella, öppna bidragsformer ger större kulturell frihet och långsiktig utveckling av kulturverksamheter, medan projektstöd hämmar verksamhetsutveckling genom sin kortsiktighet och hårdare styrning.

Vi föreslår att Region Gävleborg satsar på långsiktiga generella bidrag för att stärka den idéburna sektorn.

## **Omvärldsbevakning, kunskapsspridning och samordning tvärsektoriella perspektiv**

I linje med vad vi har skrivit ovan, menar vi att det behövs en genomlysning och analys av idéburen kultursektor i Gävleborg. En samlad kunskap om organisationernas styrkor, utmaningar och aktuella läge, skulle ge ett bra underlag för regionens prioriteringar. Detta skulle kunna göras genom en inventering och ta sin utgångspunkt i aktuell forskning om den idéburna sektorn i Sverige.

Vi föreslår att listan över exempel på de tvärsektoriella perspektiv som är aktuella för omvärldsbevakning kompletteras med "Idéburen kultursektor".